

Ľudia a spoločnosť' v čase
pandémie
KNIHA ABSTRAKTOV

People and Society in Times
of the Pandemic
BOOK OF ABSTRACTS

SOCIOLOGICKÝ ÚSTAV
SLOVENSKEJ AKADÉMIE
VED INSTITUTE FOR
SOCIOLOGY OF THE SLOVAK
ACADEMY OF SCIENCES

INSTITUTE FOR
RESEARCH IN SOCIAL
COMMUNICATION SAS

Ľudia a spoločnosť v čase pandémie: Multidisciplinárna on-line konferencia venovaná všetkým aspektom dopadov pandémie ochorenia Covid-19 na spoločnosť a jednotlivca

Kniha abstraktov

People and Society in Times of the Pandemic: A multidisciplinary on-line conference dedicated to all aspects of impacts of the COVID-19 pandemic on societies and individuals

Book of Abstracts

Zostavili: Miloslav Bahna, Robert Klobucký, Barbara Láštiová, Marianna Mrva, Xenia Daniela Poslon

Organizujúce pracoviská: Ústav výskumu sociálnej komunikácie SAV a Sociologický ústav SAV

Dátum konania konferencie: 20. 4. 2021

Rok vydania: 2021

Publikácia neprešla jazykovou úpravou.

Za obsahovú aj jazykovú stránku abstraktov a názvov príspevkov zodpovedajú ich autorky a autori.

Obrázok na titulke © [Edwin Hooper](#) on [Unsplash](#)

ISBN 978-80-89897-31-5

Program - 20. 4. 2021

9.00 - 9.15 Úvodné slovo/ Introductory remarks

Miloslav Bahna, Institute for Sociology of SAS

Barbara Lášticová, Institute for Research in Social Communication of SAS

9.15 - 10.45 Plenary I. Sociological perspectives on pandemics: views from Central Europe (in ENGLISH)

Section chair: Barbara Lášticová, Institute for Research in Social Communication of SAS

9.15 - 9.30

Fair Income Hierarchies and the Acceptance of an Unconditional Basic Income. Assessments of the Austrian population in times of Corona. *Anja Eder, Franz Höllinger, University of Graz*

9.30 - 9.45

Being unhappy in unhappy times. *Dana Hamplová, Institute for Sociology, AV ČR*

9.45 - 10.00

The negative impact of the COVID-19 crisis on the willingness to act for the environment. Results from a survey of Austrians during the COVID-19 pandemic. *Beate Klösch, Rebecca Wardana, Markus Hadler, Department of Sociology, University of Graz*

10.00 - 10.15

Trust in government and willingness to obey the pandemic measures after the year with coronavirus. *Jozef Zagraban, Institute for Sociology of SAS*

10.15 - 10.45 Discussion

10.45 - 12.15 Paralelné sekcie (v slovenčine)

Sekcia 1: Politika v čase pandémie

Moderátor: Robert Klobucký, Sociologický ústav SAV

10.45 - 11.00

Vnímanie politiky a demokracie na Slovensku v období pandémie Covid-19. *Silvia Miháliková, Milan Zeman, Sociologický ústav SAV*

11.00 - 11.15

Biopolitické aspekty slovenskej očkovacej stratégie proti ochoreniu COVID-19. *Peter Sýkora, Katedra filozofie a aplikovanej filozofie, Centrum pre bioetiku, UCM Trnava*

11.15 - 11.30

Limity zapájania verejnosti do rozpočtovania v podmienkach slovenských miestnych samospráv počas celosvetovej pandémie. *Daniel Klimovský, Katedra politológie FiF UK v Bratislave*

11.30 - 11.45

Ako rezonujú environmentálne témy vo verejnej mienke na Slovensku? *Katarína Strapcová, Sociologický ústav SAV*

11.45 - 12.15 Diskusia

Sekcia 2: Generačné a rodové aspekty pandémie

Moderátor: Miloslav Bahna, Sociologický ústav SAV

10.45 - 11.00

„Seniori, sme tu pre vás...” Vzťahy medzi generáciami počas pandémie COVID 19. *Lubica Volňanská, Ústav etnológie a sociálnej antropológie SAV*

11.00 - 11.15

„Nejhorší je ta nejistota“: sólo matky mezi prací a péčí v době pandemie. *Radka Dudová, Sociologický ústav AV ČR*

11.15 - 11.30

Vysokoškolskí študenti během pandémie. *Michaela Kudrnáčová, Jan Klusáček, Sociologický ústav AV ČR a Fakulta sociálních věd UK*

11.30 - 11.45

Odlíšnosti v prežívaní pandemických obmedzení u mladej generácie v porovnaní s generáciami dospelých. *Veronika Fishbone Vlčková, Katarína Čavojská, Rada mládeže Slovenska*

11.45 - 12.00

Som sama tak v podstate nefungujem vs. zmena domácej logistiky: ako pandémie Covid-19 zmenila životy mladých ľudí v dvoch stredoeurópskych krajinách. *Ivan Lukšík, Barbora Petru Puhrová, Ústav výskumu sociálnej komunikácie SAV a Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně*

12.00 - 12.30 Diskusia

13.00 - 14.30 Paralelné sekcie (v slovenčine)

Sekcia 3: Konšpirácie, nepodložené presvedčenia a pocit ohrozenia

Moderátorka: Marianna Mrva, Sociologický ústav SAV

13.00 - 13.15

Pandémia alebo diabolské sprisahanie? *Zuzana Panczová, Ústav etnológie a sociálnej antropológie SAV*

13.15 - 13.30

Konšpirácie, pandémie a očkovanie na Slovensku. Výsledky empirických výskumov. *Robert Klobucký, Sociologický ústav SAV*

13.30 - 13.45

Prediktory a následky nepodložených presvedčení o COVID-19 na Slovensku. *Jakub Šrol, Vladimíra Čavojská, Eva Ballová Mikušková, Ústav experimentálnej psychológie CSPV SAV*

13.45 - 14.00

Sekundárne dôsledky pandémie COVID-19: Mediačný efekt finančnej hrozby na vzťah medzi psychologickými zdrojmi a adaptáciou na finančný stres. *Magdalena Adamus, Matúš Grežo, Ústav experimentálnej psychológie CSPV SAV*

14.00 - 14.30 Diskusia

Sekcia 4: Každodennosť a voľný čas

Moderátorka: Xenia Daniela Poslon, Ústav výskumu sociálnej komunikácie SAV

13.00 - 13.15

Zosúladžovanie interpretácií, interakcií a rizika v spleti epidemických opatrení a nárokov každodenného života. *Jana Lindbloom, Sociologický ústav SAV*

13.15 - 13.30

Zmena trávenia voľného času a kultúrne zdroje počas pandémie covid-19. Je možné prekročiť svoj habitus? *Jiří Šafr, Ivan Chorvát, Magdaléna Gorčíková, Filozofická fakulta UMB, Sociologický ústav AV ČR*

13.30 - 13.45

Voľný čas a nákupné správanie spotrebiteľov počas pandémie COVID-19. *Milan Zeman, František Križan, Kristína Bilková, Sociologický ústav SAV, Prírodovedecká fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, Geografický ústav SAV*

13.45 - 14.00

Dopady pandémie na bývanie a migračné stratégie obyvateľov. *Katarína Moravanská, Sociologický ústav SAV*

14.00 - 14.30 Diskusia

14.30 - 16.00 Plenary II. Obedience, surveillance and sense of control during the pandemics (in ENGLISH)

Section chair: Miloslav Bahna, Institute for Sociology of SAS

14.30 - 14.45

Obedience and dissent during the COVID19 pandemic - A longitudinal study from Hungary. *Sara Csaba, Boglárka Nyúl, Márton Engyel, Anna Kende, Institute of Psychology, ELTE Eötvös Loránd University, Budapest*

14.45 - 15.00

From compliance to ignorance: The far right in the first year of the pandemic. *Miloslav Bahna, Institute for Sociology of SAS*

15.00 - 15.15

Stigmatizing the Roma in political discourse during the pandemic: quarantine of the Roma settlements in Slovakia. *Barbara Lášticová, Keti Bocaj, Xenia Daniela Poslon, Institute for Research in Social Communication of SAS and Faculty of Social and Economical Sciences, Comenius University in Bratislava*

15.15 - 15.30

What can we learn from gritty persons? Coping strategies adopted during COVID-19 lockdown. *Marek Urban, Kamila Urban, Jan Evangelista Purkyně University and*

Institute for Research in Social Communication of SAS

15.30 - 16.00 Discussion

Obsah

Secondary consequences of the COVID-19 pandemic: The mediation effect of the financial threat on the relationship between psychological resources and financial stress adaptation. <i>Magdalena Adamus, Matúš Grežo</i>	1
From compliance to ignorance: The far right in the first year of the pandemic. <i>Miloslav Bahna</i>	2
Obedience and dissent during the COVID19 pandemic - A longitudinal study from Hungary. <i>Sara Csaba, Boglárka Nyúl, Márton Engyel, Anna Kende</i>	3
„What is the worst is this uncertainty“: solo mothers between work and care in pandemic times. <i>Radka Dudová</i>	4
Fair income hierarchies and the acceptance of an unconditional basic income. Assessments of the Austrian population in times of corona. <i>Anja Eder, Franz Höllinger</i>	5
Age differences in emotional response to COVID-19 pandemic: comparison of young and adult generations. <i>Veronika Fishbone Vlčková, Katarína Čavojská</i>	6
Being unhappy in unhappy times. <i>Dana Hamplová</i>	7
Limits of inclusion of the public in local government budgeting in Slovakia during the global pandemic. <i>Daniel Klimovský</i>	9
Conspiracies, pandemics and vaccinations in Slovakia. Results of empirical research. <i>Robert Klobucký</i>	11
The negative impact of the COVID-19 crisis on the willingness to act for the environment. Results from a survey of Austrians during the COVID-19 pandemic. <i>Beate Klösch, Rebecca Wardana, Markus Hadler</i>	12
University students during COVID-19 pandemic. <i>Michaela Kudrnáčová, Jan Klusáček</i>	13
Stigmatizing the Roma in political discourse during the pandemic: quarantine of the Roma settlements in Slovakia. <i>Barbara Láštiová, Keti Bocaj, Xenia Daniela Poslon</i>	15
Adjusted interpretations, interactions and risks in the tangles of epidemiological measures and everyday life expectations. <i>Jana Lindbloom</i>	16
“I'm alone, so I basically don't work” vs. “Change in domestic logistics” as a Covid-19 pandemic changed the lives of young people in two Central European countries. <i>Ivan Lukšík, Barbora Petrů Puhrová</i>	17
Perception of politics and democracy in Slovakia during covid-19. <i>Miháliková Silvia, Zeman Milan</i>	18
The impacts of pandemic on housing and migration strategies of the population. <i>Katarína Moravanská</i>	19
Pandemic or diabolical conspiracy? <i>Zuzana Panczová</i>	20
How do environmental issues resonate in public opinion in Slovakia? <i>Katarína Strapcová</i>	21

Biopolitical aspects of the Slovak vaccination strategy against Covid-19. <i>Peter Sýkora</i>	22
Change of leisure activities and cultural resources during Covid-19 pandemic. Is it possible to exceed one's habitus? <i>Jiří Šafr, Ivan Chorvát, Magdaléna Gorčíková</i>	23
Predictors and consequences of epistemically suspect beliefs about COVID-19 in Slovakia. <i>Jakub Šrol, Vladimíra Čavojová, Eva Ballová Mikušková</i>	24
What can we learn from gritty persons? Coping strategies adopted during COVID-19 lockdown. <i>Marek Urban, Kamila Urban</i>	25
.....	26
„Seniors, we are here for you ...“ Intergenerational relations during the COVID 19 pandemic. <i>Ľubica Volánská</i>	26
Trust in government and willingness to obey the pandemic measures after the year with coronavirus. <i>Jozef Zagraban</i>	28
Leisure time and consumers' shopping behaviour during the COVID-19 pandemic. <i>Milan Zeman, František Križan, Kristína Bilková</i>	29

Secondary consequences of the COVID-19 pandemic: The mediation effect of the financial threat on the relationship between psychological resources and financial stress adaptation

Sekundárne dôsledky pandémie COVID-19: Mediačný efekt finančnej hrozby na vzťah medzi psychologickými zdrojmi a adaptáciou na finančný stres

Magdalena Adamus^{1,2}, Matúš Grežo¹

¹ Ústav experimentálnej psychológie, Centrum spoločenských a psychologických vied, Slovenská akadémia vied

² Katedra veřejné ekonomie, Ekonomicko-správní fakulta Masarykovy univerzity

Prezentovaná štúdia skúmala mediačný efekt subjektívneho pocitu finančnej hrozby na vzťah medzi psychologickými zdrojmi jednotlivca a jeho adaptáciou na finančný stres spôsobovaný pandemiou COVID-19. Výsledky štruktúrného modelovania na vzorke 400 Slovákov ukázali, že neurotizmus a intolerancia voči neurčitosti pozitívne súviseli so zvýšeným pocitom finančnej hrozby. Toto subjektívne prežívanie hrozby zároveň viedlo k väčšej ochote meniť spotrebiteľské správanie a využívať zvládacie stratégie zamerané predovšetkým na riešenie problémov. Zistili sme, že tento mediačný model nebol významne ovplyvňovaný indikátormi chronického finančného stresu ľudí (dlhodobá pôžička, nedostatok úspor). Ukázalo sa však, že indikátor akútneho finančného stresu spôsobovaný COVID-19 pandemiou (výrazné akútne zhoršenie finančnej situácie) významne moderoval vzťah medzi psychologickými zdrojmi jednotlivca a jeho pociťovaným finančným ohrozením.

Kľúčové slová: finančná hrozba, zvládacie stratégie, finančný stres, neurotizmus, intolerancia voči neurčitosti

From compliance to ignorance: The far right in the first year of the pandemic

Miloslav Bahna¹

¹ Sociologický ústav Slovenskej akadémie vied

The reaction of far right parties across the world to the coronavirus pandemic has become a widely studied topic. Early research has shown that the far right was not united in opposing or supporting lockdown measures. So far, narratives and solutions of the far-right to the coronavirus have been analyzed only in a cross-sectional manner. Our paper based on eight rounds of the survey series "How are you, Slovakia?" fielded between March 2020 and March 2021 provides a longitudinal perspective. We analyze how supporters of the far-right People's Party–Our Slovakia evaluate the threat posed by the COVID-19 pandemic and their compliance with anti-pandemic measures over the first year of the pandemic in Slovakia. Our analysis shows how the initial compliance with the official and shared view on the pandemic and lockdown measures during the (extremely mild) first wave in Slovakia has changed into the most persistent cleavage in the interpretation of the pandemic. The persistence of downplaying of the threat and ignoring lockdown measures even in times when Slovakia was experiencing the highest rate of COVID-19 deaths per capita demonstrates how weak - once and alternative interpretation was established - is the link between COVID-19 casualties and the perception of the severity of the pandemic.

Keywords: COVID-19, compliance, far-right, Slovakia, lockdown measures

Obedience and dissent during the COVID19 pandemic - A longitudinal study from Hungary

Sara Csaba¹, Boglárka Nyúl¹, Márton Engyel¹, Anna Kende¹

¹ Institute of Psychology, ELTE Eötvös Loránd University

Background: As the COVID19 pandemic escalated all around the world, restrictive measures were introduced to slow the spread of the virus as much as possible. The issue of compliance with these regulations as consistently as possible became important. In this context we examined the different psychological and ideological factors that contribute to or, in some cases, prevent obedience to authorities in different time points of the pandemic in Hungary.

Method: We conducted a survey among Hungarian citizens starting from the first serious restrictions announced in March 2020 (N = 6153), and followed up by three subsequent waves of questionnaires throughout the summer until the beginning of the second wave of the virus in September 2020 (N_{total} = 625). Apart from blind obedience to authorities, we measured Right Wing Authoritarianism, political orientation, belief in science and efficacy beliefs in connection with the pandemic.

Results: Hierarchical regression analysis showed that efficacy was the strongest predictor of blind obedience above and beyond RWA. Cross-lagged panel analysis confirmed that in addition to RWA, efficacy beliefs remained an important predictor of continued obedience.

Conclusions: We argue that in order to make sure that people follow restrictions they do not necessarily agree with, political discourse should concentrate on scientific evidence and the efficacy of compliance to the regulations in order to enhance obedience.

Keywords: COVID-19, obedience, efficacy, RWA

„What is the worst is this uncertainty“: solo mothers between work and care in pandemic times

„Nejhorší je ta nejistota“: sólo matky mezi prací a péčí v době pandemie

Radka Dudová¹

¹ Sociologický ústav Akademie věd České republiky

V důsledku protipandemických opatření ztratili rodiče malých dětí v ČR možnost využívat služeb péče a veřejného vzdělávání a odpovědnost za péči byla zcela přesunuta na rodiny. Na sólo matky měla tato responsabilizace a individualizace rizika obzvláště závažný dopad. Příspěvek je založen na longitudinální kvalitativní studii sólo matek v České republice. Ptá se, jak sólo matky řešily zvýšené pečovatelské povinnosti během uzávěry škol, jaké vlastnosti je činí zranitelnějšími nebo jim naopak pomáhají kompenzovat rizika, a co se z jejich pohledu dozvídáme o krizi Covid-19. Analýza ukazuje, že pro zvládnutí zvýšení odpovědnosti za péči byla klíčová jejich pracovní pozice před začátkem pandemie. U všech pandemie prohloubila pocity zranitelnosti a stresu a většina respondentek zažila ekonomické potíže. Přenesení odpovědnosti na rodiče, spolu s nedostatkem systémové podpory a ignorováním zájmů (sólo) rodičů (a dětí) ve veřejné agendě, mělo za důsledek prohlubování starých a vznik nových nerovností.

Klíčové slova: solo mothers, Covid-19, care, work-life balance

Fair income hierarchies and the acceptance of an unconditional basic income. Assessments of the Austrian population in times of corona

Anja Eder¹, Franz Höllinger¹

¹ Department of Sociology, University of Graz

During the Corona pandemic it became evident which professions are of particular importance for maintaining basic functions in society. In the first lockdown (in March/April 2020) so-called "system maintainers" in the social, health and care sectors as well as in food trade earned a lot of praise from politicians. Accordingly, voices were raised in the public to recognize the professional commitment of these groups with a corresponding (higher) wage. Against this background, we use a comparison of Austrian survey data from 2009 and data collected during the Corona crisis in May 2020 to investigate what income levels the Austrian population perceives to be fair for various occupational groups and whether these perceptions have changed across time. The results show that the respondents at both times were in favor of a sharp reduction in the incomes of elite professions such as managers and politicians, while they argued in favor of a (moderate) increase of the incomes of low-status occupations in sales and industry. This tendency becomes more apparent during the Corona crisis. The medical profession is granted a relatively high income at both points in time, especially during the Corona crisis. At the same time, support for an unconditional basic income is somewhat higher during the crisis, although the population continues to be divided and became even more polarized on this issue during the crisis.

Keywords: Pay equity, social inequality, functionalist stratification theory, low wage earners, unconditional basic income

Age differences in emotional response to COVID-19 pandemic: comparison of young and adult generations

Odlišnosti v prežívaní pandemických obmedzení u mladej generácie v porovnaní s generáciami dospelých

Veronika Fishbone Vlčková¹, Katarína Čavojská¹

¹ Rada mládeže Slovenska

Náš príspevok analyzuje a porovnáva prežívanie prvej vlny pandémie COVID-19 z pohľadu mladých ľudí a dospelaj populácie a to na základe analýzy vekových kohort. Analýza vychádza z porovnania reprezentatívneho zberu dát SAV (vlny marec-máj) s našim reprezentatívnym zberom pre populáciu mladých vo veku 15 až 29 rokov (apríl-máj). V dôsledku pandémie bola celková spokojnosť mladých ľudí so svojim životom pomerne vysoká a v prvej vlne sa ešte významne neodlišovala od predošlých rokov. Mladí prežívali častejšie pozitívne ako negatívne emócie, avšak v porovnaní s dospelými prežívali pandémiu menej pozitívne. Mladé ženy boli síce aj šťastnejšie, ale zároveň pociťovali negatívne emócie výraznejšie ako muži. Mladí sa cítili byť výrazne menej ohrození koronavírusom ako celá populácia. Tak ako v celej populácii, aj mladé ženy pociťovali vyššiu mieru ohrozenia. Mladí muži sa cítili byť najmenej ohrození zo všetkých skupín populácie, čo sa pretavovalo aj do najmenej ochoty dodržiavať opatrenia.

Kľúčové slová: emočné prežívanie pandémie, mládež, medzigeneračné porovnanie

Being unhappy in unhappy times

Dana Hamplová¹

¹ Sociologický ústav Akademie věd České republiky

The COVID-19 pandemic has already imposed a heavy human cost. Using representative national samples, a number of studies demonstrated that the pandemic and ensuing lockdowns contributed to decline in individual wellbeing (Kivi et al. 2021; O'Connor et al. 2020; Ueda et al. 2020; Zacher and Rudolph 2020). However, the situation has not affected all members of the society equally. Some scholars even argue that the lockdowns and additional spent with the family members might improve individual's wellbeing (Hamermesh 2020). This paper uses the Czech Household Panel Survey Data and explores the changes in subjective wellbeing in the first months after the onset of the pandemics. In particular, the paper utilizes the subsample of respondents that were tested for the presence of SARS-CoV-2 antibodies in May and June 2020 (N = 1527). The preliminary analysis shows that the onset of pandemics was accompanied with a significant drop in subjective wellbeing. While the pre-pandemic period was characterized by a steady growth of life satisfaction, the onset of the pandemic eradicated the increases in individual wellbeing (see Figure 1). Approximately half of this decrease can be attributed to worsening economic situation. In 2019, less than 5 percent of the sample found it difficult to make ends meet. By the mid-2020, this proportion tripled. Second, we adopt the difference in difference estimation method where socio-demographic characteristics are handled as treatments. Using this method, we demonstrate that the decline in wellbeing has not been uniform across socio-economic groups. For example, the decline was particularly strong for single individuals while married couples did not experienced any significant change in wellbeing.

Hamermesh, D. S. (2020). Life satisfaction, loneliness and togetherness, with an application to Covid-19 lockdowns. *Review of Economics of the Household*, 18(4), 983-1000.

Kivi, M., Hansson, I., & Bjälkebring, P. (2021). Up and about: Older adults' well-being during the COVID-19 pandemic in a Swedish Longitudinal Study. *The Journals of Gerontology: Series B*, 76(2), e4-e9.

O'Connor, R. C., Wetherall, K., Cleare, S., McClelland, H., Melson, A. J., Niedzwiedz, C. L., et al. (2020). Mental health and well-being during the COVID-19 pandemic: longitudinal analyses of adults in the UK COVID19 Mental Health & Wellbeing study. *The British Journal of Psychiatry*, 1-8.

Ueda, M., Nordström, R., & Matsubayashi, T. (2020). Suicide and mental health during the COVID-19 pandemic in Japan. *medRxiv*.

Zacher, H., & Rudolph, C. W. (2020). Individual differences and changes in subjective wellbeing during the early stages of the COVID-19 pandemic. *American psychologist*.

Keywords: subjective wellbeing, satisfaction, pandemics, COVID-19

Limits of inclusion of the public in local government budgeting in Slovakia during the global pandemic

Limity zapájania verejnosti do rozpočtovania v podmienkach slovenských miestnych samospráv počas celosvetovej pandémie

Daniel Klimovský¹

¹ Katedra politológie, Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

Príspevok je zameraný na účinky celosvetovej pandémie a s ňou spojených epidemiologických opatrení na participáciu verejnosti, so špecifickým zameraním na participatívne rozpočtovanie. Ťažko predikovatelný vývoj pandémie vyvolával od jej začiatku výraznú neistotu, ktorá sa týkala aj aplikácie inovatívnych prvkov verejného rozpočtovania, najmä programovania, výkonového zamerania, otvorenosti, transparentnosti a participatívnosti. Posledný z uvádzaných prvkov predpokladá primerané zapájanie verejnosti do všetkých relevantných procesov rozpočtovania. Reštriktívne epidemiologické opatrenia limitujúce štandardnú osobnú účasť verejnosti na prerokovávaní verejných rozpočtov však viedli k oslabeniu využitia tohto prvku. Ešte výraznejšie sa to prejavilo v prípade tých samospráv, ktoré hodlali v roku 2020 využiť nástroj participatívneho rozpočtu. Zamýšľané zapájanie verejnosti prostredníctvom tohto nástroja väčšina týchto samospráv neuskutočnila, pričom ako hlavné dôvody sa uvádzali výpadky na strane príjmov (Čajková, Butoracová Šindleryová a Garaj, 2021), veľká neistota súvisiaca s plánovaním a rozhodovaním (Nemec a Spacek, 2020), ako aj nepripravenosť mnohých samospráv plnohodnotne zapojiť verejnosť bez využitia štandardných nástrojov umožňujúcich osobnú účasť (Bardovič a Gašparík, 2021). V porovnaní napríklad s českými podmienkami (Sedmihradská, Kukučková a Bakoš, v tlači) sa práve nepripravenosť využiť rôzne externé inovatívne softwarové riešenia javí ako jeden z kľúčových determinantov toho, že väčšina samospráv sa rozhodla prerušiť, alebo dokonca úplne zastaviť rozbehnuté procesy súvisiace s participatívnym rozpočtovaním (Murray Svidroňová a Klimovský, v tlači).

BARDOVIČ, J. - GAŠPARÍK, J., 2021: Enablers of Participatory Budgeting in Slovakia During the COVID-19 Pandemic. *Scientific Papers of the University of Pardubice, Series D: Faculty of Economics and Administration*, 29(1): 1248.

ČAJKOVÁ, A. - BUTORACOVÁ ŠINDLERYOVÁ, I. - GARAJ, M., 2021: The COVID-19 Pandemic and Budget Shortfalls in the Local Governments in Slovakia. *Scientific Papers of the University of Pardubice, Series D: Faculty of Economics and Administration*, 29(1): 1243.

MURRAY SVIDROŇOVÁ, M. - KLIMOVSKÝ, D., v tlači: Participatory budgeting in Slovakia - recent development, present state and interesting cases. In: DE VRIES, M. - NEMEC, J. -

ŠPAČEK, D. (eds.): International Trends in Participatory Budgeting. London: Palgrave Macmillan.

NEMEC, J. - SPACEK, D., 2020: The COVID-19 pandemic and local government finance: Czechia and Slovakia. Journal of Public Budgeting, Accounting & Financial Management, 32(5): 837-846.

SEDMIHRADSKÁ, L. - KUKUČKOVÁ, S. - BAKOŠ, E., v tlači: Project-oriented participatory budgeting in the Czech Republic. In: DE VRIES, M. - NEMEC, J. - ŠPAČEK, D. (eds.): International Trends in Participatory Budgeting. London: Palgrave Macmillan.

Klíčové slová: participatívne rozpočtovanie, miestna samospráva, pandémie, COVID-19, Slovensko

Grantová podpora: Tento príspevok je jedným z výstupov výskumného projektu č. APVV-19-0108: „Inovácie v rozpočtovaní miestnych samospráv na Slovensku“.

Conspiracies, pandemics and vaccinations in Slovakia. Results of empirical research.

Konšpirácie, pandémie a očkovanie na Slovensku. Výsledky empirických výskumov.

Robert Klobucký¹

¹ Sociologický ústav Slovenskej akadémie vied

Predstavy o zámernom vyvolaní epidémie nie sú v histórii ľudstva žiadnou novinkou, skôr sa zdá, že takmer každá väčšia epidémia bola sprevádzaná i konšpiráciami o jej pôvodcoch. Epidémie či dokonca pandémie v sebe kumulujú viaceré vlastnosti, ktoré prispievajú k šíreniu konšpirácií. V príspevku sa zameriame na analýzu výsledkov viacerých vln výskumu „Ako sa máte Slovensko“, v ktorých sme sledovali súvislosti medzi presvedčením o umelom pôvode vírusu, ochote dať sa zaočkovať a dodržiavaním epidemiologických opatrení. Budeme tiež prezentovať výsledky výskumu Hodyse z novembra 2020, ktoré analyzujú mieru súhlasu so siedmimi konšpiračnými výroky o súčasnej epidémii a naznačujú koreláciu s mierou súhlasu so všeobecnejšími konšpiračnými výroky.

Kľúčové slová: konšpirácie, pandémie, Covid-19, vakcinácia

Grantová podpora: Tento príspevok bol podporený Vedeckou grantovou agentúrou Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR v rámci projektu VEGA 2/0122/19 "Spoločenská dôvera na Slovensku"

The negative impact of the COVID-19 crisis on the willingness to act for the environment. Results from a survey of Austrians during the COVID-19 pandemic

Beate Klösch¹, Rebecca Wardana¹, Markus Hadler¹

¹ Department of Sociology, University of Graz

The debate surrounding climate change and its demonstrations were at the centre of attention. This attention shifted at the arise of another worldwide crisis. Recent research regarding environmental attitudes in Austria at the beginning of the COVID-19 pandemic pointed to a decline of environmental concern and the willingness to act for the environment. Past literature explaining environmental attitudes and behaviours have been challenged considering a pandemic context. This paper wants to contribute by showing Austrian citizen's perception of the pandemic and how this perception effects environmental attitudes. Therefore, data from the Austrian part of the "Values in Crisis" project was used. Over 2000 Austrian citizens were questioned online during the first wave of the pandemic (spring 2020). Hierarchical regression models were used to determine the effects of the crisis on the willingness. The analysis shows a positive relation between the fear of getting sick and the willingness to act for the environment. The more surprising finding is the curvilinear effect of the fear of economic hardship on the willingness. Austrians who either have a lot of fear of economic consequences or have no fear at all tend to have a low willingness. This opens further discussions on the perception of the COVID-19 crisis and its influence on environmental attitudes.

Keywords: environment, crisis, attitudes, environmentally significant behavior, willingness

University students during COVID-19 pandemic

Vysokoškolští studenti během pandemie

Michaela Kudrnáčová^{1,2}, Jan Klusáček^{1,3}

¹ Sociologický ústav Akademie věd České republiky

² Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze

³ Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

Pandemie covid-19 loni překvapila celý svět a zasáhla jednotlivce bez ohledu na věk i sociální vrstvu. V současné době už máme relativně dobrou představu o tom, jak moc pandemií utrpěly domácnosti i různá odvětví, nicméně existuje specifická populace, které se v České republice, ale i ve světě, z výzkumného hlediska nevěnuje tolik pozornosti: vysokoškolští studenti. A to i přes to, že to jsou právě VŠ studenti, kteří přichází o možnost osamostatnit se, cestovat, vytvářet si cenné kontakty a kteří už v době před pandemií byli vystaveni vysokému stresu. V rámci našeho příspěvku budeme reflektovat výsledky výzkumu týkajícího se života vysokoškoláků během pandemie v mezinárodním kontextu. Výzkum je výsledkem spolupráce Sociologického ústavu AV ČR a Fakulty sociálních věd UK a vznikl na základě mezinárodní výzkumné iniciativy C19 ISWS, která se zaměřila právě na vysokoškolské studenty a na to, jak se jich pandemie koronaviru dotkla v oblasti studií, duševní pohody a dalších příbuzných témat.

Díky zájmu a iniciativě ze strany univerzit jsme schopni porovnávat situaci VŠ studentů na jaře a na podzim 2020, námi prezentovaná data pochází z jedné z pěti největších univerzit v ČR. Z výsledků vyplývá, že:

- Online výuka vykompenzovala hodinově prezenční studium, osobní studium nekleslo
- Zlepšila se informovanost studentů, studijní zátěž a stres zůstávají vysoké
- Online výuka již nesnižuje studijní zátěž
- Stres ze studia během covidu-19 u prváků neklesl, naopak narostl u ostatních ročníků
- Finanční zajištění studentů se zhoršuje
- Mentální zdraví českých VŠ studentů se postupně zhoršuje

Situaci VŠ studentů je třeba se nadále věnovat, proto plánujeme do konce letního semestru další šetření, a to pod v rámci řešení projektu START/SOC/047, který byl podpořen z projektu Grantová schémata na UK, reg. č. CZ.02.2.69/0.0/0.0/19_073/0016935.

Klíčové slová: covid-19, lockdown, VŠ studenti, stres, depresivita

Stigmatizing the Roma in political discourse during the pandemic: quarantine of the Roma settlements in Slovakia

Stigmatizácia Rómov v politickom diskurze počas pandémie: prípad karanténizácie rómskych osád na Slovensku

Barbara Láštiová¹, Ketí Bocaj², Xenia Daniela Poslon¹

¹ Ústav výskumu sociálnej komunikácie Slovenskej akadémie vied

² Ústav aplikovanej psychológie, Fakulta sociálnych a ekonomických vied Univerzity Komenského v Bratislave

Pandémia koronavírusu vytvorila priestor pre mobilizáciu spoločenskej solidarity, avšak viedla aj k prehĺbeniu rozdielov medzi skupinami s vysokým a nízkym sociálnym statusom (Jetten et al., 2020), ktoré nemali rovnaké zdroje na zvládanie pandémie. Tieto procesy boli do významnej miery motivované aj diskurzom politických lídrov a tým, ako konštruovali identity „nás“ a „tých druhých“. Na Slovensku je príkladom takejto situácie karanténizácia rómskych osád, ku ktorej došlo počas prvej vlny pandémie, a ktorú považovala za akceptovateľné opatrenie väčšina ľudí na Slovensku (ASMS, 2. vlna, 2020). V príspevku analyzujeme diskurz verejných autorít na základe článkov z archívu TASR za obdobie od 13. 3.- 31.5. 2020 (N=62). Sústreďujeme sa na zdôvodňovanie karanténizácie resp. na argumenty jej kritikov a analyzujeme štyri hlavné interpretačné repertoáre, na ktorých sú jednotlivé pozície založené: 1) kontrola a sledovanie, 2) medicínsko/epidemiologický, 3) logisticko-technický a 4) ľudskoprávny.

Kľúčové slová: Rómovia, politický diskurz, karanténa, rómske osady, Slovensko

Grantová podpora: Tento príspevok bol podporený Vedeckou grantovou agentúrou Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR v rámci projektu VEGA č. 2/0127/19.

Adjusted interpretations, interactions and risks in the tangles of epidemiological measures and everyday life expectations

Zosúladovanie interpretácií, interakcií a rizika v spleti epidemických opatrení a nárokov každodenného života

Jana Lindbloom¹

¹ Sociologický ústav Slovenskej akadémie vied

Pandémia je do významnej a možno i rozhodujúcej miery sociálnym fenoménom. Ak by sme sa nestretávali, vírus by sa nešíril. Z tohto dôvodu je dôležité poznať a porozumieť tomu, kde a najmä ako sa stretnutia odohrávajú. Sociálny život formálne regulujú proti-epidemické opatrenia a nariadenia, no bežný život ľudí je vsadený do širších, ale aj situačných sociálnych kontextov, okolností, nejasností, očakávaní, konvencií, noriem a tlakov. Príspevok sa bude opierať o dáta z rozhovorov aj zúčastneného pozorovania a poukáže na spôsoby interpretovania epidemickej situácie a rizika v nej, na praktické uskutočňovanie nariadení, na metódy symbolickej neverbálnej komunikácie a na aspekty (ne)dôvery, taktu i diskretnosti pri vzájomnej interakcii. Sociálny život v epidemických podmienkach spočíva v krehkom zosúladovaní bežných povinností a potrieb, mechanizmov sociálnej diferenciacie, aktov disciplinácie, podriadenia sa i rezistencie a zložitom hľadaní prijateľnej línie morálky, legitimacy a zodpovednosti.

Kľúčové slová: proti-epidemické opatrenia, interpretácia, sociálne normy, rúško, symbolická interakcia

“I'm alone, so I basically don't work” vs. “Change in domestic logistics” as a Covid-19 pandemic changed the lives of young people in two Central European countries

Som sama tak v podstate nefungujem vs. zmena domácej logistiky: ako pandémie Covid-19 zmenila životy mladých ľudí v dvoch stredoeurópskych krajinách

Ivan Lukšík¹, Barbora Petrů Puhrová²

¹ Ústav výskumu sociálnej komunikácie Slovenskej akadémie vied

² Ústav školní pedagogiky, Fakulta humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně

Mladí ľudia v období dospievania sa vyznačujú hľadaním a experimentovaním v oblasti práce, bývania, partnerských vzťahov aj identity. Príchod pandémie Covid-19 radikálne zmenili podmienky života. V kvalitatívne zameranom kros-kulturálnom výskume sme sa zamerali na to, ako mladí ľudia túto pandemickú situáciu interpretujú. Výskumnou metódou bola tematické písanie formou dopisu priateľovi o súčasnej situácii. Analýze typu kritická diskurzívna psychológia bolo podrobených 27 slovenských a 65 českých textov-dopisov mladých ľudí vo veku 18-29 rokov. Výsledky ukazujú, že prevládajúcou témou v oboch krajinách je zmena individuálneho bytia. Kým však slovenskí mladí ľudia toto bytie interpretujú pasívnejšie s obavami a strachom a v súvislosti s obmedzeniami, českí účastníci výskumu situáciu interpretujú častejšie ako výzvu pre sebarozvoj, sústredenie sa na dôležité veci a poučenie do budúcnosti. Výsledky sú diskutované v súvislostiach s konceptom vynárajúcej sa dospelosti.

Kľúčové slová: Vynárajúca sa dospelosť, zvládanie, kritická diskurzívna psychológia, pandémia Covid-19

Grantová podpora: Tento príspevok bol podporený projektom APVV-18-0303: Medzníky v tranzíciách intímnych vzťahov a kvalita života v období adolescencie a mladej dospelosti

Perception of politics and democracy in Slovakia during covid-19

Vnímanie politiky a demokracie na Slovensku v období pandémie Covid-19

Miháliková Silvia¹, Zeman Milan¹

¹ Sociologický ústav Slovenskej akadémie vied

Nedávno uplynul rok odkedy do života ľudí na celom svete vstúpila pandémia Covid-19, ktorá zasiahla do takmer všetkých oblastí našej existencie. Výnimkou nie je ani oblasť politiky a demokracie. Schválenie núdzového stavu, rôzne obmedzenia pohybu občanov a lockdown počas pandémie vyvolali vo verejnom priestore až vášnivé diskusie o oprávnenosti týchto vládnych nariadení. V príspevku sú prezentované zistenia z výskumu Hodnoty a spoločnosť počas pandémie Covid-19 (HODYSE 2020) realizovaného v novembri 2020, ktorý prináša odpovede na niektoré otázky týkajúce sa oprávnenia vrcholných štátnych inštitúcií počas koronakrízy pristúpiť k niektorým vybraným opatreniam, ako aj názory na právo vlády použiť prostriedky na sledovanie ľudí. Štandardná otázka z výskumu EVS, ktorá je zameraná na hodnotenie rôznych typov politických systémov a spôsobov spravovania Slovenska umožňuje porovnanie vývoja týchto názorov v čase. Komplexnejší pohľad na aktuálne vnímanie politiky a demokracie prinášajú otázky týkajúce sa celkového záujmu o politiku a hodnotením súčasného fungovania demokracie na Slovensku. Medzi základné zistenia patrí: vysoká dôvera verejnosti vo vedecké inštitúcie, uprednostňovanie vlády odborníkov, dôležité politické rozhodnutia prijímať na základe vedeckých poznatkov nezávislých expertov a nie volených politikov. V porovnaní s rokom 2008 sme zaznamenali dvojnásobný nárast podpory nedemokratických spôsobov vládnutia.

Kľúčové slová: politický systém, demokracia očami verejnej mienky, reštrikčné opatrenia, zákon o núdzovom stave

The impacts of pandemic on housing and migration strategies of the population

Dopady pandémie na bývanie a migračné stratégie obyvateľov

Katarína Moravanská¹

¹ Sociologický ústav Slovenskej akadémie vied

Pandémia koronavírusu ovplyvnila mnohé oblasti našich životov. V dôsledku prijatých opatrení (zákaz vychádzania, práca z domu) boli ľudia nútení tráviť viac času vo svojich domovoch a v blízkych lokalitách. Príspevok sa venuje odpovediam na otázky, či a ako tieto faktory ovplyvnili postoje obyvateľov k bývaniu a ako sa premietli do reálnych dát o pohybe obyvateľov. Napriek tomu, že veľká väčšina respondentov podľa výsledkov výskumu neplánuje pod vplyvom pandémie zmeniť miesto svojho bydliska, väčšina opýtaných by v súvislosti s pandemiou uprednostnila bývanie na vidieku a to predovšetkým na vidieku v blízkosti mesta. Táto skutočnosť korešponduje aj s reálnymi dátami o sťahovaní, kedy vidíme, že s výnimkou Bratislavy mestá zaznamenávajú záporné migračné saldá a vidiecke obce plusové. Medzi oblasti, ktoré obyvatelia vnímajú v súvislosti s pandemiou ako najdôležitejšie v lokalite svojho bývania je predovšetkým dostatok zelene, prírodné danosti miesta, vybavenosť obce obchodmi a službami, ale i prítomnosť zdravotníckych zariadení. Na základe analýzy reálnych dát o pohybe obyvateľov Slovenska môžeme konštatovať, že trendy, ktoré tu boli v oblasti vnútorných migračných stratégií pred pandemiou sa nezastavili, ale v roku 2020 postupovali menej dynamicky, pričom základné regionálne rozloženie zostáva rovnaké.

Kľúčové slová: bývanie, migračné stratégie, región, mesto, vidiek, pandémia

Pandemic or diabolical conspiracy?

Pandémia alebo diabolské sprisahanie?

Zuzana Panczová¹

¹ Ústav etnológie a sociálnej antropológie Slovenskej akadémie vied

Pandémia Covid-19 sa stala v minulom roku nečakanou celosvetovou výzvou nielen z hľadiska verejného zdravia, ekonomiky, medziľudských vzťahov, ale aj z pohľadu dôvery resp. nedôvery vo verejné inštitúcie a médiá, resp. v informácie, ktoré šíria. Témy antisystémového vzdoru, alternatívnych prístupov k expertnému poznaniu a spravodajstvu vrátane nárastu popularity konšpiračných interpretácií fungovania spoločnosti boli aktuálne už pred vypuknutím pandémie. Je možné predpokladať, že pandémia zradikalizovala, zakcelerovala a zaktualizovala existujúce skupinovo zdieľané obavy, napätia a konflikty. Tieto získali svoje vyjadrenie aj prostredníctvom konšpiračných teórií spochybňujúcich oficiálne informácie o pandémii ako aj protiepidemické opatrenia. Adaptovali sa aj v prostredí nábožensky orientovaných skupín zdieľajúcich dystopické a apokalyptické pohľady na súčasnú spoločnosť a jej smerovanie. V prezentácii budem analyzovať argumentačné stratégie konšpiračných teórií interpretujúcich pandémiu ako boj duchovných síl Dobra a Zla, pričom sa zároveň zameriam na ich historické a ideologické analógie.

Niektoré typy konšpiračných teórií pripomínajú náboženské mýty pri vysvetľovaní skrytých síl riadiacich beh sveta a odhaľujú zdroje zla a nešťastí dopadajúcich na svet. Konšpiračné teórie akoby prevzali štafetu starších okultných kozmológií hlásajúcich reálnu prítomnosť skrytých dimenzií zodpovedných za beh vesmíru. Dynamika šírenia konšpiračných teórií je podobná ako dynamika iných fám v tom, že sa často pohybuje v rámci cyklického vynárania sa a miznutia niektorých naratívov a symbolov. Zdá sa, že podobný situačný kontext je schopný aktivovať podobné typy naratívov, ktoré v medziobdobiach svojej popularity prežívajú v určitých komunitách resp. v latentnej pamäti spoločnosti. Príkladom môžu byť opakujúce sa typy apokalyptických varovaní, ktoré sú bežné v prostredí milenaristických spoločností, no v časoch všeobecného ohrozenia sa dostávajú aj do širšieho verejného diskurzu.

Kľúčové slová: pandémia Covid-19, konšpiračné teórie, fámy, milenializmus, okultizmus

How do environmental issues resonate in public opinion in Slovakia?

Ako rezonujú environmentálne témy vo verejnej mienke na Slovensku?

Katarína Strapcová¹

¹ Sociologický ústav Slovenskej akadémie vied

Rok 2020 bol z pohľadu odbornej diskusie o environmentálnych témach veľmi zaujímavým, a možno povedať aj prelomovým rokom. V súvislosti s krízou a následkami pandémie ochorenia covid_19 bol na úrovni EÚ bol intenzívne diskutovaný predovšetkým spoločný plán obnovy, ktorého cieľom je nasmerovanie investícií do vytvárania inovatívnej, zelenej a trvalo udržateľnej Európy. Náš záujem sa sústredil predovšetkým na aktuálne zmapovanie verejnej mienky vo vybraných oblastiach súvisiacich s pandemiou, klimatickými zmenami a životným prostredím. V príspevku sa sústredíme na prezentovanie našich aktuálnych výsledkov z empirických výskumov (Ako sa máte, Slovensko?, HODYSE 2020), ako aj na medzinárodné porovnanie situácie na Slovensku a v EU (mezinárodné výskumy Eurobarometer, EVS, ISSP). Dáta o súčasnom nastavení a záujme verejnosti o zelené témy poukazujú na fakt, že problémy životného prostredia trápia veľkú časť obyvateľov Slovenska. V súvislosti s transformáciou ekonomiky má mať podľa väčšiny respondentov ochrana životného prostredia prioritu pred ekonomickým rastom, pričom očakávania obyvateľov ohľadom vytvárania nových pracovných miest sú prevažne pozitívne.

Kľúčové slová: climate change, environment, European Green Deal, public opinion

Biopolitical aspects of the Slovak vaccination strategy against Covid-19

Biopolitické aspekty slovenskej očkovacej stratégie proti ochoreniu COVID-19

Peter Sýkora¹

¹ Katedra filozofie a aplikovanej filozofie, Centrum pre bioetiku, Filozofická fakulta Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave

Protiepidemické opatrenia a politiky zamerané na kontrolu šírenia infekčného ochorenia COVID-19 priam volajú po biopolitickej analýze či už klasického foucaultovského alebo iného razenia. V tomto príspevku sa zameriam na biopolitickú analýzu štátnej očkovacej stratégie proti COVID-19 na Slovensku, ktorá sa v priebehu šiestich týždňov niekoľkokrát zásadným spôsobom zmenila. Prvotné kritériá prioritizovania očkovania seniorov, ktoré vychádzali z medicínskych odporúčaní a epidemiologických modelov boli opustené v prospech očkovania mladších vekových skupín od 18 do 55 rokov osôb bližšie nedefinovanej kategórie tzv. kritickej infraštruktúry štátu a učiteľov. Táto zmena sa udiala v čase, keď malo Slovensko v nemocniciach najvyššiu mieru úmrtí na COVID-19 na svete, pričom 90 percent týchto úmrtí sa týkalo vekovej kategórie 60 a viac rokov. Po rozpačitej verejnej kritike sa očkovacia stratégia vrátila k prioritizácii podľa veku, no jej reálne implementovanie naďalej potvrdzuje macošsky prístup štátu k seniorom, ktorí už nevytvárajú "ekonomickú hodnotu pre chod štátu". Do akej miery ide o dôsledok púhej nekompetentnosti štátnych inštitúcií alebo o premyslený spôsob uplatňovania biomoci (governmentality), či o kombináciou oboch, bude predmetom diskusie.

Kľúčové slová: biopolitika, národná stratégia očkovania proti COVID-19, seniori, štátne inštitúcie

Change of leisure activities and cultural resources during Covid-19 pandemic. Is it possible to exceed one's habitus?

Zmena trávenia voľného času a kultúrne zdroje počas pandémie covid-19. Je možné prekročiť svoj habitus?

Jiří Šafr¹, Ivan Chorvát², Magdaléna Gorčíková¹

¹ Sociologický ústav Akademie věd České republiky

² Filozofická fakulta Univerzity Mateja Bela

Obmedzenia v súvislosti s pandemiou covid-19 sa dotkli viacerých oblastí života, vrátane voľnočasových aktivít. V našom príspevku, ktorý vychádza z dát výskumu správania ľudí počas pandémie (online CAWI) realizovanom v ČR v apríli 2020 ukazujeme, že zmena v spôsobe trávenia voľného času u jedincov má svoje limity, je determinovaná jednak životným cyklom a kultúrnymi zdrojmi a jednak osobnostnými charakteristikami. 95 % z opýtaných uviedlo, že sa venuje aspoň jednej z dvanástich (aj počas lockdownu realizovateľných) aktivít častejšie než predtým. Väčšina deklarovala zmenu v prospech pasívnych činností a konzumácie masových médií (ničnerobenie, zábava na internete, sledovanie televízie, filmov). S výnimkou prác na záhrade a prechádzok (vyše dve pätiny) sa Česi podstatne menej začali venovať činnostiam vyznačujúcim sa aktivitou resp. vyžadujúcim kultúrne zdroje, ako čítanie kníh, manuálnym koníčkom (kútilstvo, šitie), športovaniu a sebazvedelávaniu. Výsledky analýzy determinantov zmien v troch sférach trávenia voľného času dokumentujú vplyv veku, vzdelania ale tiež osobnostných rysov (svedomitosť, otvorenosť skúsenostiam a čiastočne i extroverzia). Smer vplyvu ale záleží na type voľnočasovej sféry. Zmena trávenia voľného času je štruktúrovaná podobne, ako je štruktúrovaný voľný čas počas bežného života. Zodpovedá triednemu vkusu, osvojenému kultúrnemu kapitálu (habitus) a niektorým osobnostným rysom a aj v tomto mimoriadnom čase sú viditeľné väzby medzi podobnými aktivitami, ktoré sú odvodené z miery kultúrnej náročnosti a potreby aktívneho prístupu jedinca k tráveniu voľného času.

Kľúčové slová: trávenie voľného času, kontinuita voľnočasových aktivít, životný cyklus, kultúrne zdroje, habitus

Predictors and consequences of epistemically suspect beliefs about COVID-19 in Slovakia

Prediktory a následky nepodložených presvedčení o COVID-19 na Slovensku

Jakub Šrol¹, Vladimíra Čavojová¹, Eva Ballová Mikušková¹

¹ Ústav experimentálnej psychológie, Centrum spoločenských a psychologických vied, Slovenská akadémia vied

Náhle negatívne udalosti - finančné krízy, prírodné katastrofy, či epidémie - sú známe tým, že pripravujú živnú pôdu pre rozšírenie nepodložených informácií (napr. van Prooijen & Douglas, 2017). Kým vedecké a analytické myslenie nám dokáže pomôcť pri vyhodnocovaní dôveryhodnosti dôkazov, práve v situácii zvýšenej neistoty a úzkosti sa zvykneme riadiť viac svojimi emóciami, čo má zásadné následky na naše presvedčenia a správanie (Čavojová et al., 2020). V našom príspevku predstavíme tri vlny výskumu zameraného na rozšírenie nepodložených presvedčení, v rámci ktorých sme skúmali ich prediktory (napr. vedecké myslenie, úzkosť a bezmocnosť), ako aj následky (odmietanie očkovania, nedodržiavanie vládnych opatrení, diskriminácia skupín spojených s pandémiou, podpora násilných protestov) v rôznych fázach pandémie COVID-19 na Slovensku (marec, apríl, november 2020). Ako významné prediktory nepodložených presvedčení sa ukázali byť pocit straty kontroly, úzkosť, nedôvera v inštitúcie a horšie vedecké myslenie. Opakovane sa potvrdilo, že čím viac rôznych nepodložených presvedčení ľudia majú, tým viac podliehajú aj nepodloženým presvedčeniam o COVID-19 a nepodložené presvedčenia súviseli aj s negatívnejším postojom k očkovaniu vo všeobecnosti, ako aj s nechotou dať sa zaočkovať proti COVID-19. Ako ochranný faktor pred nepodloženými presvedčeniami sa systematicky ukazuje byť práve vedecké myslenie. Na druhej strane, hoci nás vedecké myslenie chráni pred nepodloženými presvedčeniami, jeho vzťah k dodržiavaniu opatrení a preventívnemu správaniu v rôznych fázach pandémie je nejednoznačný. Naše výsledky poukázali na to, že nepodložené presvedčenia o COVID-19 nemajú dopad len na zvýšené nedodržiavanie opatrení, ale majú aj rôzne negatívne sociálne dôsledky, v podobe zvýšenej diskriminácie voči skupinám spájajúcim sa s pandémiou (Čiňania, Taliani, Rómovia), ale aj v podobe schvaľovania násilných politických protestov a väčšej ochoty sa zapojiť do takýchto prejavov násilného odporu.

Kľúčové slová: nepodložené presvedčenia, úzkosť, postoje k očkovaniu, sociálne dôsledky, vedecké myslenie, preventívne správanie

Grantová podpora: Tento príspevok bol podporený Vedeckou grantovou agentúrou Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR v rámci projektu VEGA 2/0053/21: „Skúmanie nepodložených presvedčení vo vzťahu ku kontroverzným spoločenským otázkam“.

What can we learn from gritty persons? Coping strategies adopted during COVID-19 lockdown

Čo sa môžeme naučiť od vytrvalých ľudí? Využívanie kopingových stratégií počas pandémie COVID-19

Marek Urban¹, Kamila Urban²

¹ Katedra dejín a teórie umění, Fakulta umění a designu Univerzity Jana Evangelisty Purkyně

² Ústav výskumu sociálnej komunikácie Slovenskej akadémie vied

Výskum realizovaný v apríli 2020 na vzorke 438 respondentov zisťoval účinnosť 13 zvládacích stratégií (SVF-78) a vytrvalosti (Grit-S) na vnímanú úroveň stresu (PSS-10). Štrukturálny model ukázal, že zvládacie stratégie fungujú ako mediátor medzi vytrvalosťou jedinca a jeho vnímaným stresom, t. j. ľudia s vyššou úrovňou vytrvalosti si vyberajú efektívnejšie zvládacie stratégie, čo u nich vedie k nižšej miere vnímaného stresu. Najefektívnejšie boli aktívne stratégie zamerané na emócie (napr. minimalizácia a pozitívne sebainštrukcie). Na základe využívania rôznych kombinácií zvládacích stratégií výskum pomocou zhlukovej analýzy identifikoval štyri typy profilov. Najohrozenejšiu skupinu tvoria ľudia, ktorí sa v súčasnej kríze cítia bezmocní (približne štvrtina respondentov) a vyznačujú sa neprestajným premýšľaním o pandémii, rezignáciou na riešenie vlastnej situácie a sebaobviňovaním. Príspevok sa bude venovať krokom, ktoré môže vláda a médiá adaptovať, aby zmiernili vnímaný stres.

Kľúčové slová: stres, vytrvalosť, zvládacie stratégie, COVID-19

„Seniors, we are here for you ...“ Intergenerational relations during the COVID 19 pandemic

„Seniori, sme tu pre vás...“ Vzťahy medzi generáciami počas pandémie COVID 19

Ľubica Voľanská¹

¹ Ústav etnológie a sociálnej antropológie Slovenskej akadémie vied

Fungovanie či nefungovanie sociálnych sietí seniorov a medzi nimi i medzigeneračných sociálnych sietí sa ukazujú byť kľúčové pri vyhýbaní sa pocitu osamelosti, a to nielen počas nezvyčajnej skúsenosti s pandemiou. V médiách a verejnom diskurze na Slovensku od začiatku do popredia často vystupovala debata o situácii seniorov ako jednej z najohrozenejších skupín obyvateľstva, tak v súvislosti s chorobou samotnou ako aj s ich osamotením. Ich obraz sa pritom stával unifikujúcim a zjednodušujúcim v mnohých oblastiach. Vo svojom príspevku som ako príklad spomenutého vybrala dve oblasti: komunikáciu medzi generáciami v súvislosti napríklad s digitálnou nerovnosťou a paternalizmom uplatňovaným voči seniorom a seniorkám na rôznych úrovniach. Pilotný prieskum z jari roku 2020 je doplnený o údaje získané z denníkových zápisov z rovnakého času, no najmä z etnografických interview so seniormi a seniorkami, ktoré som získala počas nasledovného obdobia.

Pri téme komunikácie s najstaršou generáciou v rodine odpovede naznačujú, že komunikácia so staršími členmi rodiny žijúcimi v inej domácnosti sa počas minulého roka primárne sústredila na telefonovanie. V oveľa menšej miere sa používajú iné spôsoby komunikácie pomocou moderných technológií (mail, SMS správy, messenger, videohovory...), a to najmä s mladšou generáciou seniorov. Je teda možné pozorovať rozdiely medzi staršími starými (nad 80 rokov) a mladšími starými. Na jednej strane niektorí starší seniiori síce môžu patriť do skupiny ľudí, ktorí sú často vylúčení z digitálnych služieb, hovoríme vtedy o digitálnej nerovnosti. Na strane druhej pre mladšiu skupinu seniorov obdobie pandémie poskytlo priestor pre zoznámenie sa a širšie využívanie napr. sociálnych sietí či online nakupovania. V niektorých prípadoch členovia rodín bez možnosti osobného stretnutia využili vytvorenie vlastných komunikačných skupín v rámci dostupných online aplikácií. Tie slúžili a slúžia na pravidelné videohovory, posielanie fotografií i obrázkov, ktoré vnúčatá namalovali starým rodičom. Obdobie fyzického odlúčenia v rodinách našich respondentov niekedy naštartovalo aj záujem o pátranie po rodinnej histórii a rodinných historkách, ktoré si v rámci skupiny medzigeneračne zdieľali.

Už samotná komunikácia je považovaná za formu pomoci, neraz spájanú so zvýšenými nárokmi na trpezlivosť, ako ich spomína „pomáhajúca“ generácia v rodine. Pomoc nadobúdala aj formu nakupovania, zabezpečovania čistiacich a dezinfekčných prostriedkov, zabezpečovania kontaktu s okolím (úrady, pošta, lekár, lekárne) alebo „psychickej či morálnej podpory“ či „vzdelávania“ seniorov a senioriek. Táto forma pomoci vyústila v niektorých prípadoch až do

kontroly „neposlušných seniorov“. Výnimočná situácia a strach z neznáma, ktorý na začiatku pandémie vírus predstavoval, tak ešte vyostřili ageistické prejavy spojené s paternalizmom či infantilizáciou seniorov a senioriek. Spája sa s nimi etická dilema o tom, či máme právo ochraňovať tých, čo máme radi, alebo o ktorých si myslíme, že je to potrebné, aj za cenu obmedzenia ich slobody.

Kľúčové slová: senior, generácia, vzťahy medzi generáciami, spolupráca, komunikácia

Trust in government and willingness to obey the pandemic measures after the year with coronavirus

Dôvera vlády a ochota dodržiavať opatrenia po roku s koronavírusom na Slovensku

Jozef Zagraban¹

¹ Sociologický ústav Slovenskej akadémie vied

Dodržiavanie opatrení je autoritami často označované za jeden z najvýznamnejších elementov, ktoré majú prispieť k lepšiemu zvládnutiu pandémie. Na základe dát z projektu „Ako sa máte, Slovensko?“, ktorý sleduje postoje obyvateľov na Slovensku od marca 2020, táto analýza zameriava pozornosť na faktory, ktoré vplývajú na ochotu dodržiavať odporúčania úradov, s ktorými človek osobne nesúhlasí. Výsledky naznačujú, že vyššia pravdepodobnosť dodržiavania takýchto odporúčaní je spojená s vyššou dôverou k vláde a s dôverou, že sa ľudia v súvislosti s koronavírusom správajú zodpovedne. Potvrďuje sa tak záver z iných výskumov, že vyššia inštitucionálna dôvera je dôležitá v krízových situáciách, v ktorých sa krajina môže nachádzať, nakoľko znižuje pravdepodobnosť porušovania pravidiel. Na druhej strane, menšia ochota riadiť sa odporúčaniami, s ktorými človek nesúhlasí, je spojená s preferenciou opozičných strán a tiež s respondentami, ktorí sa prikláňajú k možnosti umelého vzniku vírusu.

Kľúčové slová: trust, pandemic measures, Slovakia

Leisure time and consumers' shopping behaviour during the COVID-19 pandemic

Voľný čas a nákupné správanie spotrebiteľov počas pandémie COVID-19

Milan Zeman¹, František Križan², Kristína Bilková³

¹ Sociologický ústav Slovenskej akadémie vied

² Katedra regionálnej geografie a rozvoja regiónov, Prírodovedecká fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

³ Geografický ústav Slovenskej akadémie vied

Pandémia Covid-19 výrazne ovplyvnila ako sféru voľného času, tak aj nakupovania. Prezentujeme zistenia z dvoch reprezentatívnych sociologických výskumov realizovaných v novembri 2020, a to Hodnoty a spoločnosť počas pandémie Covid-19 (n = 1021) a Nakupovanie a spotreba (n = 1004). Prvá časť výskumu potvrdzuje, že vplyvom pandémie museli dve tretiny obyvateľov obmedziť niektoré voľnočasové aktivity. Informačné a komunikačné technológie sa stali nosnými pri zabezpečovaní nielen medzilidského kontaktu, ale stali sa pilierom vzdelávacieho systému, kde získali dominantné postavenie počas pandémie. Významne častejšie sa tiež ľudia venujú zábave na počítači alebo internete. Druhá časť výskumu potvrdzuje štatisticky významný vzťah medzi zmenou nákupného správania spotrebiteľov v súvislosti s pandemiou Covid-19 a premennými, akými sú pohlavie alebo vzťah k nakupovaniu. Výskum zároveň nepotvrdzuje takúto závislosť medzi zmenou správania a generáciami spotrebiteľov alebo lokalitou bydliska.

Kľúčové slová: pandémia COVID-19, voľný čas, digitálne rozdelenie, IKT, nákupné správanie, spotrebiteľia

